

MUAZZEZ İLMİYE ÇİĞ

100+ Yılın İzinde

“YAŞADIM”

Hayatı

DEMEK

Güzelleştirme

İÇİN

Yolları

NE YAPMALI?

Söyleşi: Büşra Sanay

Yaşadım Demek İçin Ne Yapmalı? / Muazzez İlmiye Çığ

© 2023, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
İnkılâp Kitabevi ve Tuhaf işbirliğiyle

Yayıncı ve Matbaa Sertifika No: 44066

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi'ne aittir. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Genel yayın yönetmeni Gülşen İşeri
Editör Gökçe Şenoğlu
Proje editörü Muhsin Topyıldız
Son okuma Saliha Ulusoy
Kapak tasarım Beyzanur Karabulut
Sayfa tasarım Beyzanur Karabulut

ISBN: 978-605-72467-0-7

26 27 28 13 12 11 10
İstanbul, 2026

Baskı ve Cilt

İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)

İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)
Faks : (0212) 496 11 12
posta@inkilap.com
inkilap.com

MUAZZEZ İLMİYE ÇİĞ

100+ Yılın İzinde

“YAŞADIM”

Hayatı

DEMEEK

Güzelleştirme

İÇİN

Yolları

NE YAPMALI?

Söyleşi: Büşra Sanay

Tuhaf

Muazzez İlmiye Çığ

Sümerolog, bilim insanı, tarihçi Muazzez İlmiye Çığ 20 Haziran 1914'te Bursa'da dünyaya geldi. Ailesi Kırım göçmenlerinden olup babası Kırım'dan Merzifon'a, annesi ise Kırım'dan Bursa'ya göç etti. 1919 senesinde İzmir'de ikamet ederlerken, şehrin Yunan ordusu tarafından işgal edilmesi üzerine güvenli bir yer olan Çorum'a yerleştiler. Çığ, Çorum'da ilkokula başladı. Ailesi Çorum'dan Bursa'ya taşınınca da bu şehirdeki "Bizim Mektep" adlı özel bir okula devam etti. Bu okulda Fransızca ve keman dersleri de aldı. 1926 senesinde Bursa Kız Muallim Mektebi sınavını kazandı ve 1931'de mezun oldu. Öğretmen olan babası gibi öğretmenlik yapmak üzere Eskişehir'e atandı. Babası da Eskişehir'de öğretmenlik yapıyordu. Bu şehirde dört buçuk sene çalıştı.

Muazzez İlmiye Çığ, Atatürk'ün emriyle kurulan AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Hititoloji Bölümü'ne 1936 senesinde girdi. Burada, Nazi yönetimindeki Almanya'dan kaçıp Türkiye'ye gelen Prof. Dr. Hans Gustav Güterbock'tan Hitit dili ve kültürü, Prof. Dr. Benno Landsberger'den ise Sumer ve Akad dilleri ve Mezopotamya kültürü derslerini aldı. Çığ, Ankara Üniversitesi'nden 1940 senesinde mezun oldu ve İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi Çiviyazılı Belgeler Arşivi'ne uzman olarak atandı. 1940'ta okul arkadaşı, Türk dili uzmanı, sanat tarihçisi ve tarihçi Kemal Çığ ile dünya evine girdi. Müzede çalıştığı 31 sene boyunca meslektaşı Hatice Kızılay ve Dr. Fritz Rudolf Kraus ile beraber burada bulunan Sumer, Akad ve Hitit dillerinde yazılmış on binlerce tableti temizleyip sınıflara ayırarak numaralandırdı. Yetmiş dört bin tableten oluşan çiviyazılı belgeler belgeliğini oluşturdu. Üç bin tabletin kopyasını katalog yapıp yayımladı.

Muazzez İlmiye Çığ, İstanbul Arkeoloji Müzesi bünyesindeki Eski Şark Eserleri Müzesi'nde görev yaptığı süre zarfında burayı; Paris-Louvre Museum, Londra-British Museum, Berlin-Vorderasiatisches Museum gibi bir Eski-Önasya Dilleri Araştırma Merkezi haline getirdi. Almanya, Amerika ve Finlandiya'dan gelen uzmanlarla Sümeroloji yayınları yaptı. Münih'te 1957 yılında gerçekleştirilen Oryantalistler Kongresi'ne katıldı. Heidelberg Üniversitesi'nde 1960 senesinde altı aylık bir çalışma yaptı. Roma'da açılan Hitit sergisini 1965 senesinde bu şehirden alarak Londra'ya götürdü. Londra'da kısa bir süre kaldı ve çalışmalarını sürdürdü. 1972 yılında Arkeoloji Bölümü'nden emekliye ayrıldı.

Muazzez İlmiye Çığ, 1988'de Philadelphia'daki Asuroloji Kongresi'ne katıldı. Philadelphia Üniversitesi Müzesi Tabletler Bölümü Başkanı

Prof. Kramer ile yaptığı çalışmalar ve araştırmalar sonucu Sumer edebiyatına yeni konular kazandırarak eksik olan bilgileri tamamladı. Türkçeye çevirdiği Kramer'in *Tarih Sumer'le Başlar* yapıtı 1990 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlandı. Kitabın çok ilgi görmesi üzerine 1993 senesinde çocuklar için *Zaman Tüneliyle Sumerlere Yolculuk* kitabını yazdı. Çığ, ilerlemiş yaşına rağmen yeni yapıtlar üretmeye devam ederek Sumer ve Hitit kültürlerini tanıtan pek çok kitap yazdı.

Bu çalışmaları nedeniyle 2000 yılında İstanbul Üniversitesi tarafından "Fahri Doktor" unvanına layık görüldü. 2005 senesinde Osmaniye'nin Çardakköyü'ndeki Anadolu Kültür Araştırmaları Derneği tarafından kendisine "Özgür İnsan" ödülü verildi.

2007 senesinde, *Vatandaşlık Tepkilerim* adlı kitabıyla, "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği" savıyla yargılandı ve ilk duruşmada aklandı. Çığ'ın *Kur'an İncil ve Tevrat'ın Sumer'deki Kökeni* adlı eseri, Galatasaray Rotary Kulübü tarafından İngilizceye çevrilip yayımlanarak Avrupa ve Amerika'daki üniversite kütüphanelerine dağıtıldı.

Muazzez İlmiye Çığ, davet edildiği bazı konferans ve organizasyonlar ile televizyonlarda da Sumer tarihi ve toplum sorunları hakkında konuşmalar yaptı.

Yunan Mitolojisi'nin Sumerlerden alınmış olduğu iddiasında bulundu. *Sumerli Ludingirra* adlı kitabı 2004 senesinde İran'da basıldı. Kendisine Adana Tepebağ Rotary Kulübü Meslek Hizmet Ödülü yanı sıra sayısız plaket ve ödül verilen Muazzez İlmiye Çığ iki kız annesidir.

ESERLERİ:

Kur'an İncil ve Tevrat'ın Sumer'deki Kökeni, Sumerli Ludingirra/ Geçmişe Dönük Bilimkurgu, İbrahim Peygamber/ Sumer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre, İnanna'nın Aşkı/ Sumer'de İnanç ve Kutusal Evlenme, Zaman Tüneliyle Sumer'e Yolculuk, Hititler ve Hattuşa/ İhtar'ın Kaleminden, Gilgames/ Tarihte İlk Kral Kahraman, Ortadoğu Uygarlık Mirası-1, Ortadoğu Uygarlık Mirası-2, Sumer Hayvan Masalları, Bereket Kültü ve Mabet Fahişeliği, Vatandaşlık Tepkilerim, Atatürk Düşünüyor, Sumerlilerde Tufan Tufan'da Türkler, Uygarlığın Kökeni Sumerliler-1/ Tarihte İlk Edebi Eserlerden Seçmeler, Uygarlığın Kökeni Sumerliler-2/ Sumerlilerde Günlük Yaşam, Yandı İçim, Atatürk ve Sumerliler, Sumerliler Türklerin Bir Koludur/ Sumer Türk Kültür Bağları, Uyanın Artık!, Çam Bayramı/ Noel mi Nardugan mı?

Büşra Sanay

1986, İstanbul doğumlu. Selçuk Üniversitesi Gazetecilik Bölümü mezunu. Gazeteci ve yazar. Üç kardeşten ikincisi. Cumhuriyet gazetesinde staj yaptı. 2009-2021 yılları arasında CNN Türk haber merkezinde haber spikerliği görevini yürüttü. “Umut Çocukta” adını verdiği kampanyayla, Türkiye’nin her şehrinde ihtiyacı olan çocuklar için yardımlar topladı ve pek çok kütüphane kurulmasına önayak oldu. Üzerinde uzun araştırmalar yaptığı enest konusuna dair yazdığı, 2018 yılında çıkan ilk kitabı *Kardeşini Doğurmak/Türkiye’de Enest Gerçeği* ile, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Sedat Simavi Ödülleri seçici kurulu tarafından “Övgüye Değer Ödülü”ne layık görüldü. TEDx Alsancak’ta, “Kızlar Kardeşini Doğuruyor” başlıklı konuşmasıyla milyonlara ulaştı. Dagü’nun annesi.

İÇİNDEKİLER

1	YAŞAMA SEBEBİMİZİ VE DÜNYADAKİ YERİMİZİ NASIL BULABİLİRİZ?.....	15
2	HAYATTAN NE ANLAMALIYIZ?	49
3	KENDİNİ GELİŞTİRME YOLLARI	68
4	İNSAN İLİŞKİLERİNİN ALAMETİFARİKASI	87
5	KARİYERİMİZİ NASIL DOĞRU PLANLARIZ?	110
6	YAŞAM KALİTEMİZ NASIL YÜKSELİR?	121
7	NASIL GÜÇLÜ KADIN OLUNUR?.....	145
8	TÜRKİYE NASIL GELİŞİR?.....	165
9	GEÇMİŞİMİZDEN ÇIKARMAMIZ GEREKEN DERSLER NELER?	182
10	SÜMEROLOJİYE GİRİŞ REHBERİ	207

ÖNSÖZ

1914 yılında doğmuşum. Hayata gözlerimi açtığımda Birinci Dünya Savaşı başlamış. Aynı yıl Atatürk yarbaylığa yükselirken, Rusya, Osmanlı Devleti'ne savaş açmış. Avusturya-Macaristan Velihtı Franz Ferdinand o dönemde hayata gözlerini yummuş. Yine, ne güzeldir; Orhan Veli ve Orhan Kemal gibi şahsiyetli edebiyatçılarımız da aynı tarihlerde doğmuş. Charlie Chaplin'in ilk sinema filmi aynı yıl vizyona girmiş. O tarihlerde İngiltere'de, Lordlar Kamarası tarafından "kadınların oy hakkı" reddedilmiş.

Kulağa masal gibi geliyor, öyle değil mi?

Dile kolay: Dünyanın en uzun yaşayan insanlarından biriyim. Ne şanslıyım ki umudumu hep canlı tutarak, pişmanlıklardan azade bir ömür geçirdim.

Hâlâ güzel bir konser, nitelikli bir tiyatro eseri ya da bir tablo karşısında heyecan duyuyorum. Sanat beni ilk günkü gibi heveslendirmeye devam ediyor, bilim keza öyle...

Bugün bilimde, teknolojide, sanatta ve daha birçok alanda son derece başarılı, ödüller alan insanlarımız, bilhassa da kadınlarımız var. Onlara bu yaşımda şahitlik edebilmek ne büyük gurur, ne güzide bir şeref.

İtiraf etmem gerekirse, artık bacaklarım beni eskisi gibi taşımıyor. Fakat beynim ve aklım, tıpkı üniversite yıllarımdaki gibi açık ve taze. Çok yaş alabilmemizin elbette genetik sebepleri vardır; bu tartışılmaz. Peki ya zihnimizin berraklığı ya da düşüncelerimiz öyle mi? Aklımızı kullanma biçimimiz ve hayata daha başka bir pencereden bakabilmemiz, bir o kadar bizim elimizde.

Bir şeyler değişecek, değişmek zorunda.

Peki biz ne yapacağız?

Elimizi taşın altına koyacak, sorumluluk alırken tereddüt-süz olacağız.

İlkin kendimizi değiştirecek, kendi potansiyelimizin en iyisine ulaşmak için gayret göstereceğiz. Unutmayalım ki Avrupa'nın Rönesans'ta 400 yılda yaptığı ilerlemeyi biz 80 yılda yaptık.

İnanıyorum ki er ya da geç, tekrar o eski güzel duygularımıza kavuşacağız.

Sevgili kızım Büşra ile birlikte yola çıkma ve bu kitabı oluşturma gayemiz de budur. Dilerim ki; deneyimlerim, yaşadıklarım ve birazdan anlatacaklarım, kendinizi keşfetme yolculuğunuzda size rehberlik etsin, zihinlerinize ışık tutsun. Açıkçası kendime verebileceğim daha büyük bir hediye yoktur.

Bu hayatta yaşayacağımı yaşadım, alacağımı aldım. Yapmak istediğim hemen her şeyi yaptım. Aklımda “keşke” diye bir şey kalmadı. Ne diyor Sumerliler? “Biliyorsun, neden öğretmiyorsun?” Benim de tüm mirasım öğretebildiklerimdir. Hâlâ gelip benden bir şey öğrenmek, almak isteyen kapım her zaman açık.

Hepinizden tek beklentim var: Yaşınız kaç olursa olsun, okumaktan ve yorumlamaktan vazgeçmeyin. Ne, neden olmuş, fikir edinin. Ne olursa olsun iyi düşünmekten feragat etmeyin. Koşullar sizi yoruyor, biliyorum. Yine de ölüm hariç her şartta, sizi mutlu edecek detayların gizli olduğunu bilin.

Ve asla kin beslemeyin.

Hepinizi gözlerinizden öpüyorum.

Muazzez İlmiye Çığ

TAKDİM

Hayat çoğu zaman bildiğimiz yerden gelir ama bazen de çok özel sürprizlere gebe dir. Telefonum çalıyordu ve belli ki birazdan, hayat bana güzel bir hediye vermek isteyecekti. Telefonu açtım ve karşımdaki ses konuştuğ uça, aynı anda hayal kurmaya başladım. Duyduklarım ve zihnimdekiler bir araya geldikçe, o an beni gör seniz, muhtemelen gözlerimin içinin güldüğüne şahitlik ederdiniz. Arayan “Tuhaf” ın kurucusu Nurhak Kaya’ydı. “Muazzez İlmiye Çığ ile görüşmeni; hayatı, bir asrı deviren bilge bir yaşamdan din lemeni ve bize aktaracağı deneyimlere şahitlik etmeni hayal ediy or, istiyorum. Bu fikre nasıl bakarsın?” diye sordu ve hayatımın en güzel deneyimlerinden biri, işte böyle başladı.

Muazzez Hanım’ı ilk kez Cumhuriyet gazetesinde staj ya parken gittiğim bir haberde görmüş, kendisiyle röportaj yap mıştım. Nahifliği, zarafeti, giyim kuş amı, kurduğı cümlelerde kullandığı incelikli kelimeler, hayata bakışı ve yaşamıyla tarihe tanıklık ediş i... “Demek ki gençliğini o yıllarda yaşayanlar böyle oluyor” demiş tim. “Cumhuriyet kadını” işte diye içimden geç ir miş ve onunla sohbet edebilme imkânı bulduğ um için kendimi epey şanslı hissetmiş tim. Nurhak Kaya’nın telefondaki sorusuyla beraber, güzel bir hikâye, doğmak için yola çıkmış tı bile. Müthiş bir yol yürünecekti, belliydi. Öyle de oldu.

İstanbul’daki o ilk karşılaşmamızın üstünden yıllar geçti. Şimdi ise bu satırları, Muazzez İlmiye Çığ ile anlatacak uzun ca hikâyesi olan biri olarak yazıyorum. Muazzez Hanım ile Mersin’deki evinde yan yana gelmiş olduğ umuz o anları, şimdi bambaş ka bir yerden izliyorum: Hazırlıklarımı yapmaya baş lamış tım, öyle heyecanlıydım ve öyle benzersiz bir his vardı ki kalbimde, içim içime sığ mıyordu. Mersin’e doğru yola çıktım. Meslek hayatımda çok fazla insanla röportaj yapmış tım ama kimseyle, bir kitaba dönüşecek uzunca bir yolculuğ a çıkmamış tım. Bu bir anlamda size, soru sorduğ unuz insanın yaşamına biz zat tanıklık etmek fırsatı da veriyordu.

Bu hayatta, suya yazı yazmamanın ne kıymetli olduğ u nu ikinci kez tadıyorum. Ülkenin kıymetli, saygıdeğ er insanı

Muazzez İlmiye Çığ'la bir kitapta buluşmak müthiş bir duygu ve tecrübe kattı hayatıma. Bir asrı devirmiş güzide bir ömre tanıklık etmek, yaşama dair aktardığı deneyimlerini ilk ağızdan dinlemek, bir zaman tünelinin içinde, sayısız sahnenin ortasında gidip gelmek... Şüphesiz en önemlisi de, nasıl yaşamak gerektiğini, yaşayışıyla hepimize örnek teşkil etmiş bir insandan duymak, tespit etmektir.

Cumhuriyet'in kuruluşu, savaşlar, değişen dünya, teknolojik devrimler, nesiller arasındaki farklılıklar, insanoglunun tarih boyunca değişen yaşam algısı... O anlattı ben şaşırdım, o anlattı ben öğrendim.

Bu kitabı hazırlamaya başladığımız gün ve devamında bana söylediği şu sözü unutamıyorum: "Kimse bana bunları sormadı kızım..." Zamanla sohbetimizden onun da hoşlandığını hissettim. Bu önemliydi. Dünyanın en uzun ömürlü insanlarından biri olmanın yanında kendini bilime adanmış bir şahsiyetti Muazzez Hanım ve elbette konuşulacak çok fazla konu vardı. Bu kitap, Muazzez Hanım'ın hayatını dinlemek için değil, Muazzez Hanım'dan hayatı dinlemek için hazırlandı. Peki ama fark neydi? Hiç şüphesiz bir asrı devirmiş bilge bir ömrün, hepimize söyleyecek epey sözü vardı. Benim yaşımdayken ne yapıyor, ne hissediyordu? İnsan hayal kırıklığına uğradığı zaman nasıl refleksler göstermeliydi? Yanlışlardan dönmek için neler gerekliydi? Aile olmak ne demekti? Eğitimimiz ve meslek seçimlerimiz hayatımızı nasıl etkiliyordu? Bugünün insanı, bilhassa ilişkiler söz konusu olduğunda, en çok hangi hataları yapıyordu? Cevapların heyecanlı sorular doğurduğu bu kitapta, Muazzez İlmiye Çığ'ın hayattan öğrendiklerini anlamaya ve anlatmaya çalıştım. Görüşmelerimiz boyunca, öğrendiklerini anlattığı sesinde, anlatırken uzaklara daldığı gözlerinde, mizacına anlam veren yüzündeki çizgilerde; bir asrı devirmiş güzide bir ömrün bütün inceliklerine tanık oldum.

Dilerim ki bu kitap, yaşamda yolunu arayan ve doğru kararlar vermek için çabalayan bizlere, dinlerken bana olduğu kadar rehberlik etsin, ne yapacağımızı bilemediğimiz anlarda yolumuza ışık tutsun, bizi yönlendirsin.

Büşra Sanay

“Biliyorsun, neden öğretmiyorsun?”

Sumer Atasözü

1. BÖLÜM

YAŞAMA SEBEBİMİZİ VE DÜNYADAKİ YERİMİZİ NASIL BULABİLİRİZ?

Bana kalırsa insan yaşamının temel gayesi,
dünyadaki yerimizin izini sürmek ve
yaşama sebebimizi bulmak.
